

ALS VERDWIJNT WAT ONS BESCHERMT

Hoe de bescherming van onze gezondheid, veiligheid, privacy, natuur, milieu en klimaat steeds verder wordt teruggedrongen in Europa

Copyright Credit © Shutterstock / WWF-UK

Inhoud

Inleiding	3
01 Het democratische proces onder druk: onzorgvuldigheid en tekortkomingen	4
02 Meer giftige bestrijdingsmiddelen in ons eten en onze leefomgeving	6
03 Meer PFAS in onze leefomgeving	7
04 Meer blootstelling aan gevaarlijke stoffen in cosmetica	8
05 Minder bescherming tegen AI	10
06 Geen gelijk loon voor gelijk werk door nieuwe Europese bedrijfsvorm	12
07 Gevaarlijker werk in defensie-industrie en toeleveringsketen	14
08 Minder bescherming tegen uitbuiting in internationale productieketens	15
09 Meer vervuiling van onze rivieren, sloten en drinkwater	16
10 Verdere achteruitgang van kwetsbare natuur	17
11 Meer droogte, overstromingen en voedselcrises door vertraagd klimaatbeleid	18
Conclusie	20
Aanbevelingen	21
Bronnen	22

Inleiding

Iedereen wil gezond en veilig kunnen leven. We willen zonder zorgen uit de kraan kunnen drinken, erop vertrouwen dat de producten die we kopen veilig zijn en dat we kunnen leven in een gezonde leefomgeving. Deze zekerheden zijn niet vanzelfsprekend. Ze zijn het resultaat van Europese wetten en regels die in de afgelopen decennia zijn opgebouwd om mensen, werknemers, consumenten, natuur, milieu en klimaat te beschermen. Juist deze bescherming staat momenteel in Europa onder zware druk en wordt in rap tempo teruggeschroefd.

Omnibussen: Minder bescherming, minder inspraak

Sinds 2024 heeft de Europese Commissie onder leiding van Ursula von der Leyen een reeks wetswijzigingen gepresenteerd, onder andere via zogenaamde Omnibuspakketten.

Wat is een Omnibus?

Een 'Omnibus is een instrument van de Europese Unie waarin pakketten van wetgeving gezamenlijk worden gewijzigd. Normaliter wordt dit gebruikt om kleine, technische wijzigingen door te voeren. Sinds enkele jaren gaat het hier echter niet meer om technische aanpassingen maar systeemwijzigingen

De Commissie introduceert deze pakketten onder het mom van 'vereenvoudiging' van regelgeving en het versterken van het Europese concurrentievermogen, terwijl de gevolgen veel verder reiken. In dit rapport laten we zien dat op verschillende terreinen het bestaande beschermingsniveau wordt verlaagd, met negatieve gevolgen voor onder meer gezondheid, voedselveiligheid, werknemersrechten, natuur, klimaat, waterkwaliteit en digitale privacy.

Het gaat daarbij niet langer om een reeks afzonderlijke wetswijzigingen. De voorstellen passen in een bredere ontwikkeling waarin bestaande beschermingsnormen worden verlaagd. Achter veel van deze voorstellen gaat een intensieve lobby schuil van een aantal grote bedrijven en brancheorganisaties, onder meer uit de olie- en gasindustrie, de chemische industrie en de technologiesector. Inmiddels zijn tien Omnibuspaketten gepresenteerd, waarvan enkele al worden omgezet in wetgeving en over andere nog wordt onderhandeld. Daarnaast heeft de Commissie nog drie Omnibussen aangekondigd en worden ook andere wetten afgezwakt.

Deze Europese ontwikkeling raakt ook direct aan de rol van Nederland. Nederland heeft binnen de Europese Unie de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de voorstellen die in de Raad worden besproken en vastgesteld. Aan de ene kant gaat het kabinet mee in het schrappen van regels en heeft het zich ook tot doel gesteld om jaarlijks 500 regels te schrappen. Tegelijkertijd wil het kabinet het huidige beschermingsniveau in Europa en Nederland behouden. In de huidige politieke context zien we juist dat wanneer wetten worden geopend, het beschermingsniveau wordt verlaagd. Daardoor komt een belangrijke vraag op, namelijk: "Hoe gaat Nederland zich in Europa inzetten om het huidige beschermingsniveau te behouden of zelfs te verbeteren?"

Over dit rapport

Dit rapport is opgesteld door mensenrechten-, ontwikkelings-, natuur- milieu-en klimaatorganisaties en vakbonden die onderdeel zijn van de alliantie 'Bescherm wat ons beschermt'. Aan de hand van tien sectorbrede voorbeelden tonen we aan hoe deregulering de bescherming van mens, natuur en milieu verlaagt. In de hoofdstukken beschrijven we welke wetgeving wordt aangepast, wie of wat daardoor wordt beschermd en wat de gevolgen voor mens en milieu zijn wanneer die bescherming wordt verzwakt. Op deze manier wordt zichtbaar dat deregulering breed wordt ingezet om het huidige beschermingsniveau te verlagen en ten koste gaat van de gezondheid, veiligheid en privacy.

01

Het democratische proces onder druk: *onzorgvuldigheid en tekortkomingen*

Voordat we ingaan op de verschillende voorbeelden waarop de bescherming van natuur en mens wordt ingeperkt, zien we ook bij de totstandkoming van deze wijzigingen een trend. Bij de verschillende wijzigingen is er sprake van een onzorgvuldig proces en zijn er duidelijke tekortkomingen die niet passen binnen de democratische rechtsstaat.

Negatieve gevolgen onvoldoende in kaart

In de manier waarop deze Omnibuspakketten tot stand komen, is onvoldoende inzicht in de mogelijke negatieve gevolgen voor mens, natuur en klimaat. Voorstellen worden in hoog tempo behandeld en er wordt regelmatig afgezien van de gebruikelijke impact assessments bij wetsvoorstellen. Recentelijk heeft de Sociaal Economische Raad (SER) in een brief haar zorgen over de kwaliteit van het Europese wetgevingsproces geuit. De Europese Ombudsvrouw heeft eerder kritiek geuit op vergelijkbare werkwijzen, waarbij bestaande procedures uit de EU Better Regulation Guidelines niet volledig zijn gevolgd. Daarmee staat niet alleen de inhoud van de voorstellen ter discussie, maar ook de zorgvuldigheid en evenwichtigheid van het Europese wetgevingsproces.

Onbalans in inspraak: hoe enkele machtige bedrijven de boventoon voeren

De Commissie werkt bij de totstandkoming van wijzigingen nauw samen met een aantal grote vervuilende bedrijven, onder meer uit de olie- en gasindustrie, de chemische industrie en de technologiesector. Tegelijkertijd hebben maatschappelijke organisaties steeds minder toegang tot beleidsmakers. Ruimtes waarin belangrijke beslissingen over wetgeving en beleid worden gemaakt, zijn in toenemende mate alleen toegankelijk voor een selecte groep bedrijven. De Commissie betrekt deze bedrijven veelvuldig via onder meer de zogenoemde ‘reality checks’ en ‘implementation dialogues’. Daarentegen hebben maatschappelijke organisaties geen tot zeer beperkte inspraak omdat de gebruikelijke momenten van inspraak ontbreken of zeer kort zijn. Hierdoor krijgen bedrijven en industriële belangen een steeds prominentere positie aan de wetgevingstafel terwijl het bredere maatschappelijke belang onvoldoende wordt meegewogen.

Tegelijkertijd zien we dat de lobby van deze bedrijven maar een klein deel van het bedrijfsleven vertegenwoordigt. Veel andere bedrijven vragen juist om stabiele en voorspelbare regelgeving. Dat blijkt onder meer uit het Ondernemersakkoord van Future Up en het WWF-rapport Beyond Uncertainty. Bedrijven die willen investeren in verduurzaming en innovatie hebben behoefte aan langetermijnzekerheid, duidelijke normen en een gelijk speelveld. Voortdurende veranderingen in wetten, verplichtingen en beleid kunnen die zekerheid juist ondermijnen.

Uitvoering is belangrijker dan wijzigingen

Daar komt bij dat veel van de problemen waarvoor deregulering als oplossing wordt gepresenteerd, niet worden veroorzaakt door de wetgeving zelf. Op verschillende terreinen liggen problemen juist bij de uitvoering, bijvoorbeeld door capaciteitstekorten bij uitvoeringsorganisaties, problemen bij vergunningverlening of gebrekkige handhaving. Het risico bestaat daarmee dat bescherming wordt afgebouwd, terwijl de onderliggende uitvoeringsproblemen blijven bestaan. Het terugschroeven van normen biedt dan geen oplossing voor de problemen in de praktijk, maar kan wel leiden tot nieuwe maatschappelijke risico’s en kosten.

02

Meer giftige bestrijdingsmiddelen in ons eten en onze leefomgeving

Europese bescherming tegen schadelijke bestrijdingsmiddelen

Europese regels beschermen mens en natuur tegen biodiversiteitsverlies en gezondheidsschade door giftige bestrijdingsmiddelen. De periodieke herbeoordeling van toegelaten middelen is het belangrijkste instrument om deze bescherming te waarborgen. In de praktijk blijkt regelmatig dat deze middelen veel schadelijker zijn dan bij toelating gedacht: sinds 2011 heeft de herbeoordeling meer dan 30 kankerverwekkende, hormoonverstorende, neurotoxische of anderszins schadelijke bestrijdingsmiddelen van de markt gehaald.

Bescherming op het spel: schadelijke bestrijdingsmiddelen langer op de markt

De Europese Commissie wil die cruciale herbeoordeling schrappen voor bijna alle bestrijdingsmiddelen. Nederland wil de toelatingsduur van bestrijdingsmiddelen verlengen tot 25 jaar, wat tot tien jaar langer is dan nu. Dit betekent dat schadelijke bestrijdingsmiddelen minder snel worden geïdentificeerd en verboden. Daarnaast worden regels voor de toelating van biologische middelen versoepeld om alternatieven voor chemische bestrijdingsmiddelen sneller op de markt te brengen. Wetenschappers vrezen echter dat deze maatregel weinig effect zal hebben zolang chemische bestrijdingsmiddelen juist langer toegelaten blijven. Daardoor kan de afhankelijkheid van chemische middelen in de landbouw juist worden bestendigd.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

Wanneer de voorstellen worden omgezet in wetgeving, zal dit het risico aanzienlijk vergroten dat mensen en de natuur meer en langer worden blootgesteld aan schadelijke bestrijdingsmiddelen. Agrariërs en werkenden in de kassen en op de velden komen direct met deze stoffen in aanraking, terwijl restanten van deze stoffen terechtkomen bij omwonenden, in de natuur en in het (drink)water.

- **Boeren, omwonenden, werknemers en de natuur worden anderhalf jaar langer blootgesteld aan schadelijke middelen** doordat verboden bestrijdingsmiddelen tot 36 maanden opgebruikt mogen worden. Voorheen was dit maximaal 18 maanden.
- **Innovatie van duurzame, groene bestrijdingsmiddelen wordt mogelijk gehinderd** doordat chemische bestrijdingsmiddelen langer op de markt blijven.

Omnibus X vergemakkelijkt zo het op de markt houden van chemische bestrijdingsmiddelen. Een aantal bestrijdingsmiddelen wordt in verband gebracht met ziektes en aandoeningen zoals kanker en parkinson. Ook dragen ze bij aan biodiversiteitsverlies, de achteruitgang van insecten en bestuivers, een verschraalde bodem en de vervuiling van ons (drink)water door PFAS en andere chemicaliën.

03

Meer PFAS in onze leefomgeving

Europese bescherming tegen ‘forever chemicals’

PFAS zijn duizenden kunstmatige chemicaliën die niet afbreken in het milieu en zich ophopen in water, voedsel, dieren en mensen. Langdurige blootstelling wordt in verband gebracht met onder meer verschillende soorten kanker, verstoring van het immuunsysteem en schadelijke effecten op de voortplanting. Om die reden werkt Europa aan een PFAS-verbod onder de REACH-verordening. Daarnaast verplicht de Europese chemicaliënwetgeving bedrijven om gevaarlijke stoffen te registreren, risico’s in kaart te brengen en consumenten te informeren over gezondheidsrisico’s. Deze regels zijn bedoeld om verdere vervuiling te voorkomen en de blootstelling van mensen aan PFAS stap voor stap terug te dringen.

Bescherming op het spel: schadelijke ‘forever chemicals’ langer op de markt

De invoering van een Europees PFAS-verbod wordt vertraagd door een intensieve lobby van de chemische industrie. Daarnaast zijn in de Chemicaliën Omnibus (Omnibus VI) voorstellen gedaan die etiketterings- en informatieverplichtingen voor gevaarlijke stoffen verruimen. Tot slot heeft de Europese Commissie besloten de bredere herziening van de REACH-verordening voorlopig niet door te zetten. Daarmee blijven belangrijke hervormingen uit die het gebruik van PFAS sneller hadden kunnen beperken.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

Nederland pleit voor een totaalverbod op PFAS. Tegelijkertijd mag PFAS door het uitstel langer in producten zoals jassen, koekenpannen en bestrijdingsmiddelen worden gebruikt en geloosd. De risico’s hiervan zijn:

- **Mensen worden zo langer en meer blootgesteld aan PFAS** met bijkomende gezondheidsrisico’s.
- **Grond- en oppervlaktewater raakt steeds meer vervuild** doordat PFAS in onze leefomgeving terecht blijft komen, onder andere door lozingen van de chemische industrie en het gebruik van PFAS in bestrijdingsmiddelen.
- **Consumenten krijgen minder snel of minder duidelijk informatie** over gevaarlijke stoffen in producten.
- **Mensen kunnen meer gaan betalen voor drinkwaterzuivering** doordat PFAS filters €675 miljoen per jaar extra kosten. Deze kosten kunnen worden doorberekend aan de klant.

PFAS-vervuiling leidt niet alleen tot gezondheidsrisico’s, maar ook tot enorme maatschappelijke kosten. Drinkwaterbedrijven moeten investeren in extra zuivering, vervuilde locaties moeten worden gesaneerd en de rekening komt uiteindelijk terecht bij overheden, bedrijven en burgers. Hoe langer effectieve maatregelen worden uitgesteld, hoe groter deze maatschappelijke kosten worden.

04

Meer blootstelling aan gevaarlijke stoffen in cosmetica

Europese bescherming tegen giftige cosmetica

De Europese Cosmeticaverordening beschermt consumenten tegen kankerverwekkende, mutagene en voor de voortplanting giftige stoffen (CMR-stoffen) in cosmetica. Deze stoffen zijn in beginsel verboden, maar kennen toch uitzonderingen in het geval van cosmetica.

Daarnaast zorgt de Classification, Labelling and Packaging-verordening ervoor dat consumenten en werknemers via etiketten tijdig worden geïnformeerd over de risico's van gevaarlijke stoffen. Deze regels zijn bedoeld om blootstelling aan schadelijke chemicaliën tijdens werk en thuis zo veel mogelijk te voorkomen. Ook moet de CLPverordening ervoor zorgen dat nieuwe wetenschappelijke inzichten snel worden vertaald naar betere bescherming van mens en milieu.

Bescherming op het spel: afzwakkingen konden niet worden gestopt

In 2025 presenteerde de Europese Commissie Omnibus VI over chemicaliën en in juni 2026 is een voorlopig akkoord bereikt tussen het Europees Parlement en de lidstaten. Gelukkig zijn veel vergaande afzwakkingen die waren ingebracht door de lobby van de chemicaliënindustrie uit het voorlopig akkoord geschrapt. Toch is het akkoord nog steeds een achteruitgang van onze bescherming tegen gevaarlijke chemicaliën.

Concrete gevolgen van de afzwakking

Door overgangsperiodes te verlengen en informatieverplichtingen uit te stellen, blijven producten met schadelijke stoffen langer op de markt en beschikken consumenten later over actuele veiligheidsinformatie. De belangrijkste risico's zijn:

- **Consumenten worden langer blootgesteld aan stoffen die kanker en andere ziekten veroorzaken** doordat producenten langer de tijd krijgen om gevaarlijke stoffen uit producten te verwijderen.
- **Schadelijke stoffen blijven gemakkelijker op de markt** doordat bedrijven meer tijd krijgen om uitzonderingen op nieuwe verboden aan te vragen.
- **Consumenten lopen waarschuwingen op etiketten mis** doordat nieuwe, verbeterde regels voor informatievoorziening en etikettering worden uitgesteld tot 2030. En doordat een groter deel van de informatie over gevaarlijke stoffen alleen digitaal beschikbaar komt.
- **Nieuwe wetenschappelijke inzichten worden niet gelijk met consumenten gedeeld** doordat bedrijven meer tijd krijgen om etiketten aan te passen met de nieuwste risico-informatie.

De huidige regelgeving is gebaseerd op het uitgangspunt dat gevaarlijke stoffen zo snel mogelijk uit consumentenproducten moeten verdwijnen en dat gebruikers tijdig moeten worden geïnformeerd over gezondheidsrisico's. Langdurige blootstelling aan gevaarlijke stoffen kan immers leiden tot aanzienlijke gezondheidsschade en maatschappelijke kosten. Het belang van snelle uitfasering en duidelijke informatievoorziening is daarom groot. Omnibus VI versoepelt regels en stelt cruciale regelgeving uit Daarmee wordt de bescherming van consumenten en werknemers op verschillende punten verzwakt.

05

Minder bescherming tegen AI

Europese bescherming tegen datamisbruik

De AVG, AI-verordening en ePrivacy-regels beschermen Europese burgers tegen misbruik van persoonsgegevens. Deze regels waarborgen privacy en beschermen tegelijkertijd andere grondrechten, zoals gelijke behandeling, vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst.

Bescherming op het spel: AI wordt getraind met jouw data

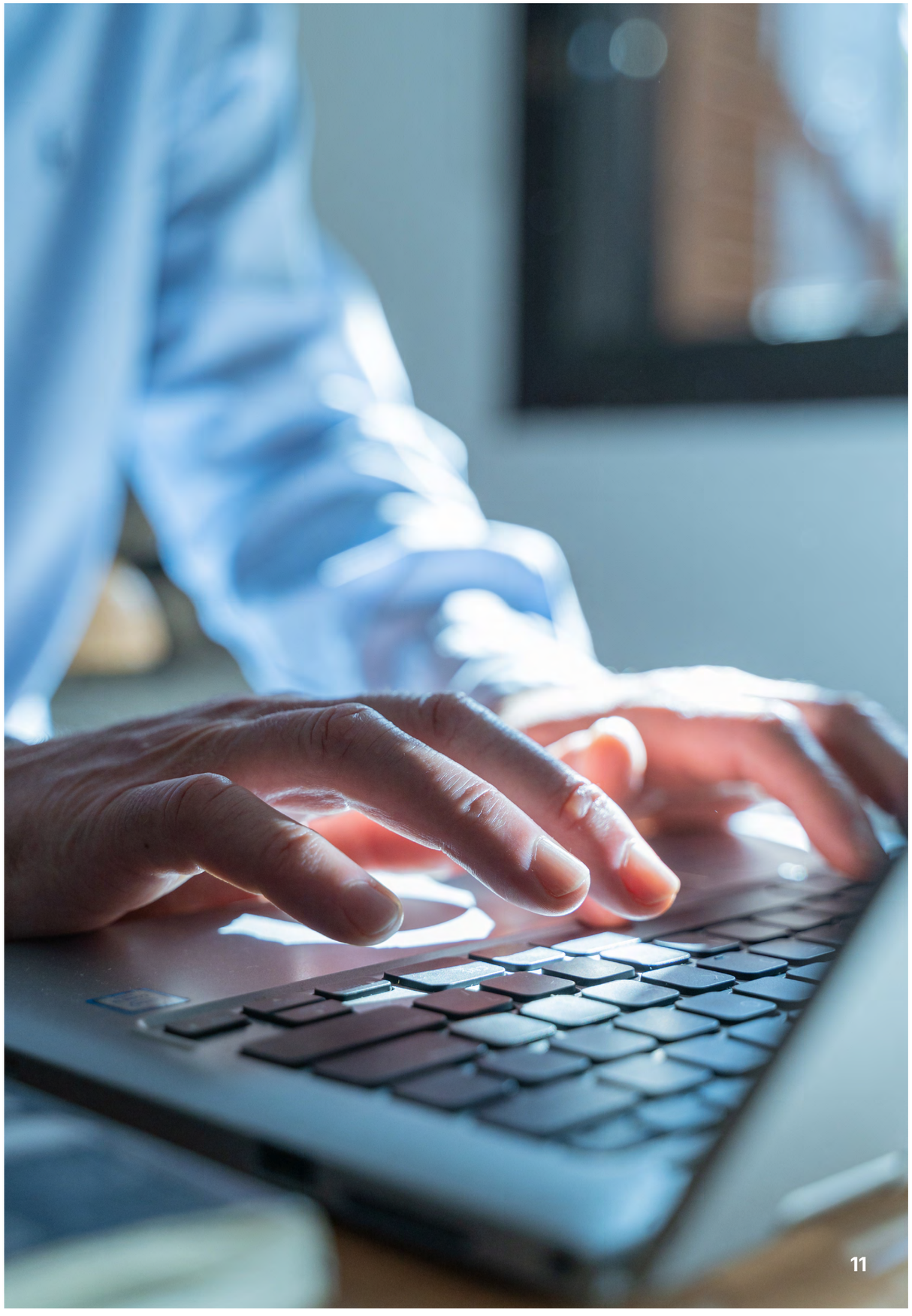
De Europese Commissie werkt aan een Digitale Omnibus die deze rechten ondergraaft. Onderdeel van de voorstellen is een verruimen van de regels voor het gebruik van persoonsgegevens en het trainen van AI-systemen.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

Bedrijven kunnen straks makkelijker persoonsgegevens van burgers en van hun werknemers verwerken en gebruiken voor AI-toepassingen.

- **'Anonieme' data toch herleidbaar naar de persoon** omdat de definitie van persoonsgegevens wordt aangepast. Gepseudonimiseerde gegevens worden voortaan als volledig anonieme data behandeld, terwijl deze gegevens door moderne analysetechnieken en AI vaak alsnog tot individuen te herleiden zijn.
- **Persoonsgegevens worden zonder expliciete toestemming gebruikt voor het trainen van AI-systemen** doordat persoonsgegevens die oorspronkelijk voor een ander doel zijn verzameld eenvoudiger kunnen worden hergebruikt door een definitiewijziging in de AVG.
- **Meer kans op fouten door AI-gebruik** doordat werkgevers niet worden verplicht om voor AI-geletterdheid in hun organisatie te zorgen.

De belangrijkste wetten die persoonsgegevens moeten beschermen, worden afgezwakt in een tijd waarin steeds meer data wordt verzameld en AI-systemen steeds krachtiger worden. Dit zet de deur open naar grootschalige gegevensverwerkingen met onvoldoende verantwoording, waarborgen en transparantie. De digitale bescherming van burgers neemt af en toezichthouders verliezen hun grip. Zo worden mensen kwetsbaar voor datamisbruik, (massa-) surveillance en geautomatiseerde monitoring.

06

Geen gelijk loon voor gelijk werk door nieuwe Europese bedrijfsvorm

Bescherming voor arbeidsrecht en sociale zekerheid

Bedrijfsvormen zoals een BV of NV zijn onderworpen aan arbeidsrecht en regels die werknemers en cao's beschermen. Deze regels waarborgen rechten rond loon, pensioen, inspraak en sociale zekerheid en beschermen werknemers tegen misbruik en oneerlijke arbeidsvoorwaarden.

Bescherming op het spel: EU-Inc. buit werknemers uit

De Europese Commissie werkt aan wat zij noemt het "28e regime": een nieuwe Europese bedrijfsvorm, de EU-Inc., die naast bestaande rechtsvormen komt te staan. Voor deze bedrijfsvorm zouden lichtere regels gelden in alle EU-landen. Dit creëert de mogelijkheid voor ondernemingen om nationale regels en cao's te omzeilen. Tegelijkertijd kunnen ze de meest gunstige regels uitkiezen voor belastingen, faillissementen, fusies en overnames – vaak ten koste van werknemers.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

De introductie van EU-Inc. vergroot het risico op minder bescherming van werknemers, meer brievenbusfirma's en meer ruimte voor constructies die bestaande arbeidsrechten omzeilen.

- **Grotere kans op uitbuiting van werknemers** omdat men vrij mag kiezen in welk land men een EU Inc. wil vestigen, ongeacht waar werknemers werkelijk aan de slag gaan. Dit maakt het onduidelijk welk arbeidsrecht van toepassing is, bij welke rechter een zaak kan worden gestart en onder welk sociaal zekerheidsstelsel een bedrijf valt. Daardoor kunnen nationale regels en cao's worden ontweken en wordt handhaving onmogelijk gemaakt.
- **Ondernemingsrisico verschuift naar de werknemers** doordat een EU-Inc. loon en pensioen van werknemers mag uitbetalen in aandelen. Inkomsten worden afhankelijk van de resultaten van het bedrijf. Zo verschuift het ondernemingsrisico naar werknemers. Bij faillissement kunnen werknemers niet alleen hun baan verliezen, maar ook een deel van hun inkomen wanneer de aandelen waardeloos blijken. Hiermee omzeilt de werkgever ook het betalen van pensioen- en sociale-premies.
- **Werknemers verliezen hun recht op inspraak via een ondernemingsraad** doordat werkgevers makkelijker onder de verplichting tot oprichting van een OR uitkomen. Ook voor werkgevers is dit kwalijk, want werknemers zijn bewezen productiever in organisaties waar de inspraak goed is geregeld.

Nederlandse arbeidswetgeving en sociale zekerheidsregels beschermen miljoenen werknemers tegen onderbetaling, onveilige arbeidsomstandigheden en oneerlijke arbeidsconstructies. De voorgestelde Europese bedrijfsvorm maakt het voor bedrijven eenvoudiger om grensoverschrijdend te opereren en nationale regels en autoriteiten te omzeilen.

Daardoor neemt het risico toe op schijnconstructies, uitbuiting van werknemers en oneerlijke concurrentie tussen bedrijven. Bovendien kunnen lidstaten onder druk komen te staan om arbeids- en ondernemingsregels te versoepelen om zo aantrekkelijk te blijven voor bedrijven. Dit vergroot het risico op een neerwaartse concurrentiestrijd waarbij arbeidsbescherming geleidelijk wordt uitgehold.

07

Gevaarlijker werk in defensie-industrie en toeleveringsketen

Europese bescherming voor veilige werkomstandigheden

Europese regels zoals de Arbeidstijdenrichtlijn en de chemicaliënwetgeving (REACH) beschermen werknemers tegen te lange werktijden, onvoldoende rust en blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Deze regels verplichten bijvoorbeeld tot een minimumaantal weken vakantie of tot het dragen van beschermende kleding bij het gebruik van chemicaliën.

Bescherming op het spel: defensie wordt uitgezonderd

In september 2026 werd het Defence Readiness Omnibus-pakket afgerond waarin de Europese defensie-industrie een vergaande uitzonderingspositie krijgt voor allerlei weten regelgeving. Onderdeel van het pakket is het verruimen van uitzonderingen op bestaande regels voor chemische stoffen en het creëren van meer flexibiliteit in de toepassing van arbeidstijdenregels.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

De voorstellen raken niet alleen de defensiesector zelf, maar ook bedrijven en werknemers in de bredere toeleveringsketen.

- **Werkenden en omwonenden worden sneller blootgesteld aan stoffen die nu streng worden gecontroleerd.** Lidstaten krijgen meer ruimte om af te wijken van regels voor gevaarlijke chemicaliën bij defensieproductie door uitzonderingen in de chemicaliënwetgeving (REACH), Biocidenverordening en regels voor etiketten en verpakkingen (CLP).
- **Langere werktijden en minder rust voor werknemers** doordat de Arbeidstijdenrichtlijn ruimer geïnterpreteerd mag worden in vaag gedefinieerde situaties van ‘verhoogde activiteit’. Hierdoor worden lange werktijden genormaliseerd en bestaande regels uitgehold, terwijl ook nu al in exceptionele omstandigheden kan worden afgeweken van de Arbeidstijdenrichtlijn. De versoepeling is dus overbodig.

De bestaande regels zijn juist ingevoerd om gezondheid en veiligheid op de werkvloer te beschermen. Ruimere uitzonderingen voor defensie vergroten het risico dat economische of geopolitieke belangen zwaarder gaan wegen dan de bescherming van werknemers.

Ook is onduidelijk hoe ver deze uitzonderingen reiken. Begrippen als “verhoogde activiteit” bieden lidstaten veel interpretatieruimte en kunnen tot verschillen in bescherming tussen lidstaten leiden. Daarmee ontstaat het risico op een geleidelijke verlaging van bestaande arbeids- en veiligheidsnormen in de hele Europese industrie.

08

Minder bescherming tegen uitbuiting in internationale productieketens

Europese regels tegen kinderarbeid en milieuschade

De anti-wegkijkwet (CSDDD) en de duurzaamheidsrapportagerichtlijn (CSRD) verplichten Europese bedrijven om uitbuiting, kinderarbeid, onveilige werkomstandigheden en milieuschade in hun productieketen in kaart te brengen en aan te pakken. Ook spelen deze wetten een belangrijke rol in de Europese aanpak van klimaatverandering.

Bescherming op het spel: bedrijven komen weg met uitbuiting in productieketens

In december 2025 werd het Omnibus I-pakket aangenomen, dat belangrijke onderdelen van de CSDDD, CSRD en de EU Taxonomy afzwakt. De belangrijkste verandering is dat veel minder bedrijven onder de anti-wegkijkwet vallen.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

De wijzigingen maken het gemakkelijker voor bedrijven om misstanden in hun productieketen over het hoofd te zien.

- **Minder zicht op mensenrechtenschendingen, uitbuiting en milieuschade in productieketens** doordat veel minder bedrijven onder deze wetten vallen. Waar de oorspronkelijke wet gold voor bedrijven met meer dan 1.000 werknemers en €450 miljoen omzet, geldt zij nu alleen nog voor bedrijven met meer dan 5.000 werknemers en €1,5 miljard omzet. In totaal gaat het nu nog maar om minder dan 0,05% van alle bedrijven in de EU.
- **Minder bescherming tegen kinderarbeid, extreem lage lonen, gevaarlijke werkomstandigheden en milieuschade in productielanden** doordat bedrijven deze risico’s niet meer verplicht hoeven te onderzoeken en aan te pakken.
- **Minder druk om CO2-uitstoot te verminderen** doordat bedrijven hun uitstoot niet meer via een verplicht Klimaattransitieplan in lijn hoeven te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs.
- **Bedrijven ontkomen aan verantwoordelijkheid voor schade door mensenrechten-schendingen of milieuvervuiling** doordat het moeilijker wordt voor slachtoffers om bedrijven aansprakelijk te stellen.

De gevolgen worden vooral gevoeld door werknemers, boeren en lokale gemeenschappen in productielanden. Zij lopen meer risico op uitbuiting, vervuiling en verlies van bestaanszekerheid. Tegelijkertijd krijgen consumenten, beleggers en pensioenfondsen minder inzicht in de werkelijke impact van bedrijven op mens, milieu en klimaat.

Daarnaast blijkt uit onderzoek dat vrijwillige klimaatmaatregelen vaak onvoldoende zijn om bedrijven in lijn te brengen met de klimaatdoelen. Het schrappen van bindende verplichtingen vergroot daardoor het risico dat verduurzaming wordt uitgesteld. Bovendien neemt het risico op greenwashing toe doordat het moeilijker wordt om duurzaamheidsclaims te controleren.

09

Meer vervuiling van onze rivieren, sloten en drinkwater

Europese bescherming tegen vervuild water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) vormt de basis van het Europese waterbeleid en wérkt. Al in 2019 werd de KRW positief geëvalueerd en als ‘fit for purpose’ verklaard. De richtlijn verplicht lidstaten om de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater te beschermen, verdere verslechtering te voorkomen en wateren in goede ecologische en chemische staat te brengen. De KRW zorgt daarmee ook voor schoon drinkwater.

Bescherming op het spel: mijnbouwindustrie krijgt vrij spel

De Commissie heeft herziening van de KRW aangekondigd in het ReSource EU pakket (december 2025) met als reden om knelpunten voor de mijnbouw op te lossen. Een concreet Commissievoorstel om de KRW te herzien wordt verwacht in 2027.

In het Omnibook van Business Europe dringt met name de mijnbouwsector hard aan op verdere afzwakking van de KRW, zoals door het uitstellen van de 2027 deadline waarop goede waterkwaliteit moet zijn bereikt, het veranderen van het ‘One Out All Out’-principe en het ‘non-deterioration’-principe. Dit soort voorstellen van Business Europe wordt vaak één-op-één overgenomen door de Europese Commissie.

Concrete gevolgen van deze afzwakking

Met veel Europese wateren en drinkwaterbronnen gaat het nu al slecht. Als de Commissie de voorstellen van Business Europe overneemt, zal dit leiden tot een afzwakking van de Kaderrichtlijn Water. Dit kan direct gevolgen hebben voor de kwaliteit van ons (drink)water. De belangrijkste risico’s zijn:

- **Meer ruimte voor vervuiling van grond- en oppervlaktewater** door industrie en mijnbouw.
- **Minder bescherming van drinkwaterbronnen** tegen stoffen zoals PFAS, pesticiden, zware metalen en farmaceutische stoffen.
- **Hogere kosten voor drinkwaterbedrijven** om vervuiling uit het water te verwijderen.
- **Een hogere waterrekening voor burgers** omdat de bron niet meer beschermd wordt en er daarom dure zuivering achteraf nodig is.

Wanneer de bescherming van ons grond- en oppervlaktewater wordt afgezwakt, neemt het risico toe dat schadelijke stoffen zoals PFAS of kwik zich ophopen in water, vis en landbouwproducten en zo gezondheidsproblemen veroorzaken. Naast gevolgen voor de volksgezondheid kan verdere watervervuiling leiden tot hogere maatschappelijke kosten. De kosten van vervuiling komen uiteindelijk terecht bij overheden, drinkwaterbedrijven en burgers. Ook natuur, landbouw en zoetwaterecosystemen worden kwetsbaarder wanneer de bescherming van waterkwaliteit afneemt.

10

Verdere achteruitgang van kwetsbare natuur

Europese bescherming voor kwetsbare soorten en natuurgebieden

De Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn (VHR) vormen het fundament van het Europese natuurbeschermingsrecht. Over de VHR concludeerde de Europese Commissie in 2016 dat de maatschappelijke voordelen opwegen tegen de kosten en verklaarde de wetgeving ‘fit for purpose’. Deze wetten beschermen kwetsbare soorten, natuurgebieden en ecosystemen die essentieel zijn voor biodiversiteit, schoon water, klimaatbestendigheid en een gezonde leefomgeving. Ook vormen zij de juridische basis voor het Nederlandse natuur- en stikstofbeleid.

Bescherming op het spel: kwetsbare soorten verder onder druk

De Milieuomnibus bevat een voorstel voor een nieuwe verordening om milieueffectrapportages te versnellen. Dit omvat regels die zijn gericht op het afzwakken van de bescherming die geldt voor kwetsbare soorten op grond van de VHR en een verruiming van de milieuregels voor een breed scala aan schadelijke projecten.

Als onderdeel van de Milieuomnibus heeft de Europese Commissie daarnaast een stresstest gedaan om te zien of de regels uit de VHR nog ‘relevant en evenredig zijn’, ook met het oog op het afzwakken van de wetgeving. Het eindrapport wordt eind 2026 verwacht. De Commissie kan deze evaluatie gebruiken om de uitvoering van de richtlijnen te verbeteren, maar het kan ook leiden tot voorstellen om de richtlijnen te wijzigen.

Concrete gevolgen van de afzwakking

Wanneer de nieuwe verordening voor de versnelling van milieueffectrapportages wordt vastgesteld met de voorgestelde afzwakking van de natuur- en milieuregels en de Vogel- en Habitatrichtlijnen, neemt de bescherming af van natuurwaarden die zorgen voor schoon water, biodiversiteit, verkoeling, recreatie en een gezonde leefomgeving. De belangrijkste risico’s zijn:

- **Vermindering van de bescherming van in het wild levende vogels en andere Europees beschermde soorten.**
- **Vermindering van de bescherming van internationaal belangrijke natuurgebieden** zoals de Waddenzee die (ook) een cruciale bijdrage leveren aan klimaatmitigatie en -adaptatie en gezondheid.
- **Afname politieke slagkracht in de stikstofcrisis** doordat de juridische basis voor stikstof- en natuurbeleid – de VHR – wordt verzwakt.
- **Toenemende juridische onzekerheid** wanneer de stresstest wordt ingezet voor het afzwakken van regels.

Het afzwakken van regels lost natuurproblemen zoals de stikstofcrisis niet op. Integendeel, het kan leiden tot verdere achteruitgang van de natuur terwijl de handvatten om de natuur te behouden en herstellen juist afnemen. Bovendien tast het afzwakken van de VHR de juridische basis onder veel Nederlands natuurbeleid aan. Dit kan leiden tot problemen met vergunningverlening, natuurbescherming en de uitvoering van bestaand beleid, terwijl natuurbehoud en -herstel juist ruimte creëren voor economische ontwikkelingen.

11

Meer droogte, overstromingen en voedselcrises door vertraagd klimaatbeleid

Europese bescherming tegen klimaatverandering

Het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS) is een van de belangrijkste instrumenten om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. Het systeem stelt een maximum aan de uitstoot van de industrie, elektriciteitssector en luchtvaart door middel van emissierechten. Ieder jaar mogen deze sectoren minder uitstoten en wordt de prijs van het uitstoten hoger. Zo worden bedrijven gestimuleerd om te investeren in schonere productieprocessen. Daardoor beschermt het ETS niet alleen het klimaat, maar ook het concurrentievoordeel van voorlopers die tijdig investeren in verduurzaming. Achterblijvers moeten immers steeds meer betalen voor hun uitstoot van fossiele brandstoffen.

Bescherming op het spel: herziening van het ETS

In juli 2026 presenteerde de Europese Commissie een voorstel met daarin verschillende afzwakkingen van het EU ETS. Zo wordt het maximumaantal emissierechten vertraagd afgebouwd waardoor de industrie 10 jaar langer kan blijven uitstoten. Volgens berekeningen leidt dit tot een aanzienlijk groter emissiebudget en hogere uitstoot in de komende decennia. De voorgestelde wijzigingen kunnen nog worden aangepast in de behandeling van het voorstel door het Europees Parlement en de lidstaten (Raad).

Concrete gevolgen van de afzwakking

Door de afzwakkingen wordt de uitstoot van broeikasgassen minder snel teruggedrongen. De Europese klimaatdoelen raken uit zicht en de maatschappelijke kosten van klimaatverandering lopen verder op. De belangrijkste risico's hiervan zijn:

- **Minder prikkels voor bedrijven om te investeren in duurzaamheid** doordat bedrijven langer de tijd hebben om klimaatneutraal te worden.
- **Oneerlijke concurrentie tussen duurzame koplopers en fossiele achterblijvers** doordat investeringen in schone productieprocessen minder lonen.
- **Meer druk op sectoren zoals landbouw, mobiliteit en de gebouwde omgeving** doordat deze sectoren moeten compenseren voor de extra uitstoot door de industrie.

Door klimaatverandering zullen mens en natuur meer last krijgen van droogte, hittegolven, overstromingen en ander extreem weer. Onze voedselproductie komt onder druk en ook schoon (drink)water zal steeds schaarser worden.

Het EU ETS behoort tot de meest succesvolle klimaatwetgeving en biedt daarom hoop. Echter, de voorgestelde afzwakkingen kunnen het vertrouwen in het Europees klimaatbeleid ondermijnen. Hierdoor wordt het voor bedrijven minder aantrekkelijk om voorop te lopen in de transitie naar een klimaatneutrale economie.

Copyright Credit © Arthur de Bruin / WWF

Conclusie

Dit rapport laat zien dat de Europese Commissie met haar Omnibussen en andere wetgevingsvoorstellen een koers heeft ingezet die bestaande bescherming afzwakt. Daardoor komen de gezondheid, veiligheid en privacy van burgers onder druk te staan, evenals natuur, milieu en klimaat.

Deze ontwikkeling moet worden gestopt. Minder bescherming vergroot de kans op vervuiling, gezondheidsschade en andere maatschappelijke problemen. Tegelijkertijd nemen de gevolgen van de klimaat- en natuurcrisis verder toe en worden de kosten daarvan steeds vaker afgewenteld op overheden en de samenleving. Deze ontwikkeling staat op gespannen voet met de Europese Green Deal, de doelstelling van klimaatneutraliteit in 2050 en de Europese natuurbeschermingsregels.

Bescherming vraagt om een zorgvuldig besluitvormingsproces

Daarbij roept de wijze van dereguleren fundamentele vragen op over goed bestuur en de legitimiteit van het Europese wetgevingsproces. Er ontstaat een situatie waarin industriële belangen zwaarder wegen dan het bredere maatschappelijke belang. Juist in een van de belangrijkste wetgevende systemen ter wereld zijn transparantie, brede participatie en een evenwichtige betrokkenheid van alle belanghebbenden essentieel.

De snelheid waarmee de Omnibussen en andere voorstellen worden ontwikkeld en behandeld versterkt deze tendens. Bij veel voorstellen is onvoldoende tijd om de mogelijke negatieve gevolgen van wijzigingen in bestaande regelgeving zorgvuldig in kaart te brengen. Impact assessments zijn juist bedoeld om risico's tijdig te signaleren en beleid waar nodig bij te sturen. Omnibussen en andere wijzigingsvoorstellen mogen geen manier worden om deze waarborgen te omzeilen.

Deze zorgen worden gedeeld door andere organisaties, waaronder de SER en de Europese Ombudsvrouw. Zij wijzen erop dat de kwaliteit en zorgvuldigheid van het wetgevingsproces onder druk staan.

Het bedrijfsleven is gebaat bij stabiel beleid

Deregulering wordt gelegitimeerd door te verwijzen naar het belang van de Europese concurrentiekracht. Economisch gezien is deze koers moeilijk te verdedigen. Bedrijven hebben behoefte aan stabiele en voorspelbare regels. Juist voortdurende wijzigingen in wetgeving zorgen voor onzekerheid voor bedrijven, werknemers en investeerders. Verdere deregulering biedt daarom geen oplossing, maar vergroot de onzekerheid.

Nederland speelt een belangrijke rol in het in stand houden van het beschermingsniveau voor Nederlanders. Het kabinet heeft zich bijvoorbeeld bij de digitale Omnibus kritisch opgesteld om de privacy te beschermen. Gezien het feit dat de Omnibussen en andere wetgevingsvoorstellen die in dit rapport zijn aangehaald het beschermingsniveau verlagen, zou het kabinet eenzelfde kritische houding moeten aannemen voor de andere voorstellen. Nederland moet daarnaast oproepen om het Europese wetgevingsproces terug te brengen naar de normale procedures, met voldoende ruimte voor inspraak en impact assessments.

Aanbevelingen

Daarom roepen wij het kabinet en politici op:

01 Versterk onze bescherming en breek haar niet af.

Zorg in Europa voor een betere bescherming van burgers, werknemers, consumenten, natuur, milieu en klimaat. Bied weerstand tegen voorstellen die het beschermingsniveau verlagen van gezondheid, veiligheid, gelijke behandeling, privacy en gegevensbescherming.

02 Zorg dat bescherming ook werkt in de praktijk.

Verleg de focus naar het oplossen van knelpunten bij de implementatie van Europese wetgeving in plaats van het verlagen van het beschermingsniveau. Dit geldt met name voor Europese milieuwetgeving.

03 Kies voor zekerheid en voorspelbaarheid.

Geef gehoor aan de oproep van veel bedrijven om te zorgen voor stabiele en voorspelbare regelgeving als belangrijke voorwaarde voor een gunstig investeringsklimaat, zoals ook naar voren komt in het Ondernemersakkoord van Future Up en het WWF-rapport Beyond Uncertainty.

04 Kom op voor zorgvuldig en transparant bestuur.

Roep de Europese Commissie op zich aan haar eigen Better Regulation Guidelines te houden. Borg dat de Commissie ervoor zorgt dat nieuwe wetgeving tot stand komt met voldoende tijd voor publieke inspraak, transparante besluitvorming en volwaardige impact assessments. Ingrijpende wijzigingen in bestaande wetgeving mogen niet via versnelde procedures ten koste gaan van deze waarborgen.

05 Weeg bescherming expliciet mee in Europese besluitvorming.

Laat bij iedere wijziging van Europese wetgeving beoordelen wat de gevolgen zijn voor gezondheid, veiligheid, privacy, werknemers, natuur, milieu en klimaat, en neem deze beoordeling expliciet mee in de Nederlandse positie in de Raad.

06 Geef het maatschappelijk belang een vaste plaats aan tafel.

Garandeer dat het maatschappelijk middenveld, vakbonden, getroffen gemeenschappen en andere vertegenwoordigers van het algemeen belang op een zinvolle en evenwichtige manier worden geraadpleegd en betrokken bij Europese en nationale wetgeving.

Bronnenlijst

Meer giftige bestrijdingsmiddelen in ons eten en onze leefomgeving

Europese Commissie. (2025). Simplification of food and feed legislation.

Natuur & Milieu. (2026). Europese plannen zwakken bescherming van mens, dier en milieu af.

Raad van de Europese Unie. (2026). Council agrees negotiating stance to simplify and streamline food and feed safety requirements.

Tweede Kamer. (2026). Commissievergadering over gewasbeschermingsmiddelen.

Universiteit Leiden. (2026). Europese wetenschappers sturen brandbrief over versoepeling regelgeving pesticiden.

Meer PFAS in onze leefomgeving

ClientEarth. (2025). Commission persists with toxic chemicals deregulation, despite health warnings.

Corporate Europe Observatory. (2026). Permission to pollute.

EFSA. (2026). Per- and polyfluoroalkyl substances (PFAS).

European Parliamentary Research Service. (2026). EU-wide PFAS restriction: State of play.

Health and Environment Alliance. (2025). Health impacts of per- and polyfluoroalkyl substances (PFAS).

Inspectie Leefomgeving en Transport. (2026). PFAS groot risico voor toekomst drinkwater.

NU.nl. (2026). AI vóór een PFAS-verbod is duidelijk: het verbod ís geen verbod.

RIVM. (2026). PFAS in bloed van volwassenen in Nederland: Studie onder bloeddonors.

Sadia et al.. (2026). Mapping industrial lobbying strategies in the EU PFAS restriction using AI-assisted text analysis.

Brief van de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, Overzicht aanpak PFAS om de blootstelling terug te dringen met acties, toezegging lid Kostić Commissiedebat Externe Veiligheid 10 juni 2026, 28 september 2026.

Meer blootstelling aan gevaarlijke stoffen in cosmetica

ClientEarth. (2025). Chemicals Omnibus: Mini briefing.

ClientEarth. (2025). Commission persists with toxic chemicals deregulation, despite health warnings.

Corporate Europe Observatory. (2026). This is what corporate capture looks like.

EUR-Lex. (2009). Verordening (EG) nr. 1223/2009 betreffende cosmetische producten.

EUR-Lex. (2008). Verordening (EG) nr. 1272/2008 betreffende indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels.

Europees Parlement. (2026). Chemicals: Deal on simplification of cosmetics, fertiliser and labelling rules.

Générations Futures. (2026). Omnibus 6.

Minder online bescherming tegen AI

Raad van de Europese Unie. (2026). Council agrees position to streamline rules on artificial intelligence.

Raad van de Europese Unie. (2026). Ontwerptekst Digital Omnibus, ST 7322/2026.

Geen gelijk loon voor gelijk werk door nieuwe Europese bedrijfsvorm

ETUC. (2016). The impact of letterbox-type practices on labour rights and public revenue.

EUR-Lex. (2026). Voorstel voor het vennootschapsrechtelijk kader van de 28e regeling: EU Inc..

Europees Parlement. (2019). How the EU improves workers' rights and working conditions.

Gevaarlijker werk in defensie-industrie en daarbuiten

EUR-Lex. (2006). Verordening (EG) nr. 1907/2006 betreffende REACH.

Europese Commissie. (2025). Defence Simplification Omnibus.

Europese Commissie. (2025). Proposal for a Regulation on defence readiness.

Europese Commissie. (z.d.). Working Time Directive.

Minder bescherming tegen uitbuiting in internationale productieketens

Milieudefensie. (2026). Klimaatcrisis-index 2026.

Reclaim Finance. (2025). Bank transition plans: A road to nowhere.

Reclaim Finance. (2025). Lobbying: How the private sector hijacked the Omnibus Directive.

SOMO. (2026). CSDDD Datahub reveals law covers fewer than 3400 EU-based corporate groups.

SOMO. (2025). The secretive cabal of US polluters that is rewriting the EU's human rights and climate law.

Meer vervuiling van onze rivieren, sloten en drinkwater

Algemene Rekenkamer. (2026). Focus op industriële lozingen.

BusinessEurope. (2026). Omnibook to reduce regulatory burden.

ClientEarth. (2026). Submission to the Water Framework Directive call for evidence.

Corporate Europe Observatory. (2026). Permission to pollute.

DeSmog. (2026). Europe's waterways under threat from mining lobby.

EEA. (2024). Europe's state of water 2024.

EEA. (2025). Water pollution and health.

EEA. (2025). Water pollution and human health.

EEB. (2026). Briefing paper on the Water Framework Directive review and revision.

EEB. (2026). Commission failed to gather relevant evidence before announcing overhaul of vital EU water protections.

EEB. (2026). EU Council adopts improved water quality standards but weakens cornerstone EU law to protect water.

EUR-Lex. (2026). Mededeling betreffende de Kaderrichtlijn Water, OJ C/2026/2836.

EUR-Lex. (2000). Richtlijn 2000/60/EG: Kaderrichtlijn Water.

Euromines. (2025). Euromines publishes Omnibus on enabling effective procedures and simplifying environmental legislation.

Europese Commissie. (2019). Fitness check of the Water Framework Directive and Floods Directive.

Inspectie Leefomgeving en Transport. (2026). PFAS groot risico voor toekomst drinkwater.

Vewin. (2026). Herziening Kaderrichtlijn Water.

WWF. (2026). Industry's role in water resilience: How some lead and others wreck.

Verdere achteruitgang van kwetsbare natuur

Europese Commissie. (2026). Stress test of the Birds and Habitats Directives.

Meer droogte, overstromingen en voedselcrises door vertraagd klimaatbeleid

CE Delft. (2026). Policy briefs on the revision of the European Emission Trading System (ETS).

PBL & CPB. (2026). Verruiming EU ETS.

Colofon

Schrijvers

Bart Hendriks (Vogelbescherming Nederland)
Cosima Carta (Greenpeace Nederland)
Nadia Benaissa (Bits of Freedom)
Eline Achterberg (Oxfam Novib)
Hilde–Anna de Vries (Greenpeace Nederland)
Harm Dotinga (Vogelbescherming Nederland)
Michelle Prins (Natuur & Milieu)
Sim Hoekstra (FNV)

Redactie

Emmie Spape (Natuur & Milieu)
Yasmin Bijvank (Natuurmonumenten)
Wilco van Bokhorst (Groene 11)

Editing en layout

Anneke Rooth (WWF-NL)
Sanne Messnig (WWF-NL)

Design

Sterre van Schalm (WWF-NL)